

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Доба Середньовіччя в сучасній масовій культурі: методичні аспекти
вивчення на уроках історії**

Рівень вищої освіти – перший (бакалавр)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (історія)»
Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри всесвітньої історії,
протокол № 4 від 16 грудня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Доба Середньовіччя в сучасній масовій культурі: методичні аспекти вивчення на уроках історії
Викладач (-і)	доктор філософії, асистент Кардаш Остап Назарович
Контактний телефон викладача	Viber, Facebook, Мессенджер (Ostap Kardash)
Е-mail викладача	ostap.kardash@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Щовівторка, 15:00 – 16:00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна „Доба Середньовіччя в сучасній масовій культурі: методичні аспекти вивчення на уроках історії” впорядкована на основі освітньої програми і має на меті ознайомити студентів з основними тенденціями відображення ключових подій, явищ, постатей, головних аспектів духовної і матеріальної культури середньовічної епохи в сучасних художніх літературах, кіномистецтві, музиці, відеоіграх та повсякденному житті країн Центрально-Східної, Західної Європи, США, Канади й Австралії наприкінці ХХ – у першій чверті ХХІ ст. Ранньосередньовічні кельти, германці, слов'яни і вікінги, західноєвропейська рицарська культура епохи Хрестових походів (ХІ–ХІІІ ст.), Столітньої війни (1337–1453), періоду Війни Білої і Червоної троянд (1455–1486) стали предметом творчості видатних лінгвістів, літераторів, кінематографістів, композиторів і музикантів сучасності настільки, що можна вести мову про повноцінне утвердження поняття „медієвалізм” (<i>medievalism</i>) в модерній масовій культурі. Це термін, що позначає систему ідейних уявлень і практик, натхненних багатьма елементами європейського Середньовіччя, що знайшли вираження в сучасній філософії, ряді гуманітарних наук, різних жанрах новітньої популярної культури: літературі, музиці, кінематографі та образотворчому мистецтві, а також культурі повсякденності (стилістиці одягу, зачісок, натільних прикрас, татуювань тощо). Використання доби Середньовіччя як натхнення, а медієвалізму як моделі для творчої діяльності не лише визначило специфічні риси культурно-мистецького поступу теперішньої епохи, а й сформувало певні стандарти моди в побутовому житті сьогодення, що, значною мірою, вплинуло на сприйняття, уявлення та реконструкцію доби Середньовіччя сучасною людиною. Саме тому концептуалізація проблем медієвалізму в сучасній масовій культурі є актуальною з огляду на необхідність запобігання міфологізації та виникнення стереотипних образів Середньовіччя у різних сферах повсякденності.</p> <p>Програма дисципліни побудована за проблемно-хронологічним принципом викладу матеріалу та охоплює всю епоху західно- та центральноєвропейського Середньовіччя (V–XV ст.) у світлі сучасного різножанрового світового кінематографу, візуального мистецтва, музики та літератури кінця ХХ–ХХІ ст. У центрі уваги – ранньосередньовічна матеріальна і духовна культура (міфологія та епос) кельтів, германців, слов'ян і вікінгів, їхнє військове мистецтво, Хрестові походи та західноєвропейське рицарство (ХІ–ХІV ст.), Англія і Франція періоду Столітньої війни (1337–1453), репрезентовані сучасною популярною культурою, а також середньовічні сюжети і паралелі в літературній творчості Умберто Еко, Джона Р. Р. Толкіна, Джорджа Мартіна, Анджея Сапковського, їх кіноадаптації.</p> <p>Навчальна дисципліна містить найважливішу, на думку упорядника, інформацію з</p>	

джерелознавства, історіографії та концептуальних проблем медієвалізму в сучасній масовій культурі, а також методики викладання цих проблем на уроках історії в середній школі. Теми лекційних занять, семінарів, самостійної роботи розраховані як на студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія) так і 032 Історія та археологія.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів комплексного уявлення про найсуттєвіші аспекти медієвалізму – репрезентації численних елементів доби Середньовіччя у різних жанрах сучасної масової культури; поглиблення знань студентів з джерелознавства, історіографії історії та культури Середніх віків; систематизація знань про сучасні тенденції розвитку світової культури і мистецтва; навчання методики висвітлення медієвістичних сюжетів, середньовічних мотивів та образів в сучасній масовій культурі на уроках історії в середній школі.

Завдання: виробити у студентів вміння на основі раніше здобутих знань критично аналізувати й оцінювати художні образи Середньовіччя у різножанрових творах сучасного мистецтва та сфері повсякденності, вміння знаходити в них середньовічні паралелі та історичне підґрунтя; систематизувати й узагальнювати історіографічний і джерельний матеріал з різноманітних проблем історії середніх віків; сформувані практичні навички застосовувати набуті знання й вирішувати стандартні і нестандартні комплексні завдання у професійній педагогічній діяльності в основній (базовій) середній школі.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, вміння диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі.

ЗК 10. Здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.

ФК 3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей, застосовувати під час організації навчально-виховного процесу ефективні методики й технології.

ФК 4. Здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і

суспільствознавчих предметів, інтегрованого навчання.

ФК 6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку, спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

ФК 9. Здатність усвідомлювати суспільний статус і призначення професійної діяльності вчителя історії, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокореляцію своїх професійних якостей, аналізувати, досліджувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

Компетентності предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) (ПК)

ПК 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

ПК 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 4. Здатність інтегрувати набуті знання з історичних та інших гуманітарних наук в самостійну систему, виявляти цілісність знань та умінь.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

ПК 10. Здатність до педагогічної рефлексії та дисемінації педагогічного досвіду.

Програмні результати (РН), спільні для всіх предметних спеціальностей

РН 5. Вибирати відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН 8. Генерувати обгрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 9. Застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.

ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах

загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	014 Середня освіта (Історія)	4	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	Лекції	сем. заняття	сам. роб.
Тема 1. Вступ до курсу. Основи методики викладання актуальних проблем медієвалізму в сучасній масовій культурі на уроках історії в школі	2		2
Тема 2. Пізньоантичний Рим і ранньосередньовічний світ варварів (германців, галлів, кельтів, гунів) в сучасному кінематографі, літературі, музиці та повсякденному житті: дидактичні аспекти	2	2	8
Тема 3. Давні слов'яни (VI–IX ст.) і образ середньовічної Русі в кінематографі сучасності та сфері повсякденності. Специфіка вивчення в середній школі		2	4
Тема 4. Вікінги та англосакси VIII – першої пол. XI ст.: міфи та реальність в сучасній масовій культурі. Методика вивчення на шкільних уроках історії	2	2	6
Тема 5. Хрестові походи та західноєвропейське рицарство (XI – поч. XIV ст.) між кінематографом та відеоіграми сучасності. Дидактичний вимір проблеми	2	2	6
Тема 6. Сучасний західний кінематограф про епоху Столітньої війни (1337–1453 рр.): основні аспекти вивчення в середній школі	2	2	8
Тема 7. Середньовічні сюжети літературної творчості Умберто Еко: між академічною та неконвенційною історією. Кінематографічний досвід та його застосування на уроках історії		2	6
Тема 8. Медієвістичне підґрунтя всесвіту Середзем'я Джона Р. Р. Толкіна: літературний вимір, кіноадаптації та відеоігри.	2	2	10
Тема 9. Середньовічні паралелі «Пісні льоду та вогню» Джорджа Мартіна: історичні прототипи в літературі та кіноадаптаціях (специфіка застосування на шкільних уроках історії)		2	5
Тема 10. Слов'янська міфологія та середньовічна матеріальна культура у фантастичному всесвіті «Відьмака» Анджея Сапковського: літературний вимір, кіноадаптації, відеоігри		2	5
ЗАГ:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни

Оцінювання дисципліни відбувається за 100-бальною системою. Поточний контроль знань і умінь студентів здійснюється шляхом обговорення та оцінювання виступів на семінарських заняттях, виголошення рефератів та презентацій індивідуальних завдань з подальшим накопиченням балів для отримання допуску до складання заліку. Навчальна дисципліна передбачає проведення письмових і тестових контрольних робіт за підсумками вивчення матеріалу теоретичного і практичного змістових модулів, та захисту індивідуального завдання у формі есе, реферування розділу монографії чи складання комплексного термінологічного словника з тематики курсу. Контроль самостійної роботи (КСР) у рамках теоретичного змістового модуля здійснюється у відповідні тижні шляхом тестувань. Оцінювання здійснюється відповідно до: [Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#) (введено в дію наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 18 вересня 2024 р. №757).

Шкала оцінювання

Університетська	Шкала ECTS	Національна
90 – 100	A	зараховано
80 – 89	B	
70 – 79	C	
60 – 69	D	
50 – 59	E	
26 – 49	FX	незараховано
0 – 25	F	

Вимоги до письмових робіт

Письмова контрольна робота: два розгорнуті завдання, що охоплюють питання лекційного матеріалу та семінарського блоку і передбачають широку і вичерпну відповідь. До письмових робіт відносяться також інші види неаудиторної роботи, котрі передбачають виконання індивідуального завдання – написання самостійного авторського твору (есе на одну із запропонованих тем, реферування розділу монографії чи розробка термінологічного словника в рамках проблематики курсу).

Семінарські заняття

Оцінювання знань та науково-пошукової роботи відбувається відповідно до національної шкали за таким принципом:

- **«відмінно»** – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

- **«добре»** – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички,

	<p>висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>- «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>- «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Допуск до підсумкового контролю передбачений за умови відсутності заборгованості за лекційні та практичні заняття, виконання всіх видів робіт, передбачених програмою навчальної дисципліни, наявності позитивних оцінок за семінарські заняття, контрольну роботу, індивідуальне завдання, КСР, опрацювання питань для самостійної роботи. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю (заліку) за умови набору не менше 50 балів (мінімальної позитивної підсумкової оцінки) за працю впродовж семестру.</p>
Підсумковий контроль	<p>Підсумковий контроль проводиться у формі заліку за результатами поточного контролю з усіх видів навчальної роботи. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується як сума балів за роботу впродовж семестру і сумарно максимально становить 100 балів.</p>
7. Політика навчальної дисципліни	
Академічна доброчесність	
<p>Викладач і здобувачі освіти повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/</p>	
Відвідування занять	
<p>Відвідування лекційних і семінарських занять є обов'язковим. Активна участь у роботі семінарів є обов'язковою і може відбуватися в таких формах: виступ, опонування, участь у дискусії, презентація тощо.</p> <p>Політика курсу передбачає самостійне опрацювання питань пропущеного лекційного чи семінарського заняття, співбесіда з них у години, відведені на щотижневі консультації.</p>	
Неформальна освіта	
<p>Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf</p>	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Андрощук Ф. Гаральд Суворий – останній вікінг. Київ : Laurus, 2020. 204 с. 2. Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті / перекл. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с. 3. Брокгауз. Історія Німеччини у світлинах / перекл. з нім. І. Андрущенко, Л. Сандига, О. 	

- Кислюк. Київ : Юніверс, 2010. 568 с.
4. Греймас А. Ю. Про богів та людей / перекл. з лит. В. Просцевічус. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 464 с.
 5. Гейштор А. Слов'янська міфологія / пер. з пол. С. Гіріка. Київ : Кліо, 2015. 416 с.
 6. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації / пер. англ. В. Верклока, В. Кіку, Д. Матіяш. Київ : Дух і літера, 2005. 512 с.
 7. Гіс Д., Гіс Ф. Життя в середньовічному замку / пер. з англ. М. Багрій. Київ : Лабораторія, 2025. 272 с.
 8. Демчук С. Доба постів і карнавалів. Як жили, пили і кохалися у середньовіччі. Київ : Віхола, 2024. 336 с.
 9. Де Ружмон Д. Любов і Західна культура / перекл. з франц. Я. Тарасюк. Львів : Літопис, 2001. 304 с.
 10. Джонс Д. Тампліери. Народження та загибель ордену / перекл. з англ. Г. Пшеничної. Харків : Віват, 2022. 544 с.
 11. Діяння римські. Християнські притчі Середньовіччя / перекл. з лат. Р. Паранько. Львів : Апріорі, 2014. 448 с.
 12. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / перекл. з пол. та англ. В. Склокіна. Київ : Ніка-Центр, 2012. 264 с.
 13. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному / упоряд. Л. Белей. Київ : Темпора, 2010. 784 с.
 14. Жданович О. Авари в Європі: кочовики в системі візантійської дипломатії раннього Середньовіччя. Київ : Темпора, 2019. 80 с.
 15. Жданович О. Воїни степів. Гуни на теренах України. Київ : Темпора, 2017. 76 с.
 16. Жданович О. Зі Скандинавії у Причорномор'я. Військове мистецтво готів на теренах України. Київ : Темпора, 2017. 96 с.
 17. Зайбт Ф. Блиск і вбогість Середньовіччя. Історія з початком і кінцем / перекл. з нім. Х. Назаркевич, наук. ред. Р. Паранько. Львів : Вид-во УКУ, 2009. 512 с.
 18. Історія європейської ментальності / за ред. П. Дінцельбахера. 2-ге видання, доповнене. Перекл. з нім. В. Кам'янець. Львів : Літопис, 2019. 632 с.
 19. Історія європейської цивілізації / за ред. У. Еко. Харків : Фоліо, 2018. Т. 4 : Середньовіччя. Варвари. Християни. Мусульмани. 698 с.; Т. 5 : Середньовіччя. Собори. Лицарі. Міста. 667 с.
 20. Казакевич Г. Відгомін карників. Військові традиції давніх кельтів на землях України IV – I ст. до н. е. Київ : Темпора, 2008. 110 с.
 21. Казакевич Г. Кельти на землях України: археологічна, мовна та культурна спадщина. Київ : Видавець Сергій Наливайко, 2010. 304 с.
 22. Кардаш О. «И иномоу бещинью оучахоу»: Неортодоксальні складові канонічного протистояння кирило-мефодіївської та латинської церковних традицій у світлі «Житія Константина Філософа» другої половини IX ст. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. 2022. Вип. 10. С. 310–332.
 23. Котляр М. Ф. Воєнне мистецтво Давньої Русі. Київ : Наш час, 2011. 280 с.
 24. Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя / перекл. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2007. 752 с.
 25. Ле Бра-Шопар А. Філософський зоопарк. Від отваринення до вилучення з людства / перекл. з франц. В. Шевченко. Київ : Пульсари, 2009. 312 с.
 26. Ле Гофф Ж. Середньовічна уява. Есеї / перекл. з франц. Я. Кравця. Львів : Літопис, 2007. 350 с.
 27. Маккормак Д. Історія Ірландії. Люди й події, які сформували країну / перекл. з англ. А. Олійник, Т. Бойко. Київ : Юніверс, 2006. 296 с.
 28. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга. Становлення людини друкованої книги. Видання третє / перекл. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова. Київ : Ніка-Центр, 2011. 392 с.
 29. Менцвель А. Антропологічна уява. Есе й нариси / пер. з польської О. М. Вознюк. Київ : Юніверс, 2012. 380 с.
 30. Месі Е. Легендарна Ірландія. Мандрівка по кельтських пам'ятниках і міфах / перекл. з англ. О. Мокровольський. Київ : Юніверс, 2006. 280 с.

31. Молодша Едда: епос / перекл. з давньоіслан. В. Кривоніс. Київ : Вид-во Жупанського, 2024. 528 с.
32. Нові підходи до історіописання / за ред. П. Берка. 2-ге укр. вид., уточнене і доповнене. Київ : Ніка-Центр, 2010. 368 с.
33. О'Гейн Д. Історія кельтів / пер. з англ. Т. Бойко. Київ : Вид-во Жупанського, 2011. 240 с.
34. Папакін А. Світанок Русі. Військова справа в Україні епохи вікінгів (IX–X ст.). Київ : Темпора, 2023. 232 с.
35. Синиця Є. Перунові діти. Військова справа слов'ян на початку Середньовіччя. Київ : Темпора, 2012. 276 с.
36. Старша Едда: епос / перекл. з давньоіслан. В. Кривоніс. Київ : Вид-во Жупанського, 2022. 496 с.
37. Толкін Дж. Р. Р. Падіння Артура / за ред. К. Толкіна / перекл. з англ. О. О'Лір. Львів : Астролябія, 2016. 256 с.
38. Толкін Дж. Р. Р. Сер Гавейн і Зелений Лицар, а також Перлина і Сер Орфео / за ред. К. Толкіна / перекл. з англ. О. О'Лір. Львів : Астролябія, 2021. 336 с.
39. Шиппі Т. Сміючись і помру. Про життя і смерть видатних вікінгів / перекл. з англ. О.Тельна. Харків : Фабула, 2023. 400 с.
40. Curta F. Southeastern Europe in the Middle Ages 500–1250. New York : Cambridge University Press, 2006. 498 p.
41. Ivanič P. Západní Slovania v ranom stredoveku: história, kultúra, hospodárstvo, náboženstvo. Nitra : Univerzita Konštantina Filozofa v Nitre ; Filozofická fakulta, 2011. 196 s.
42. Leśniakiewicz-Drzymała R. Mitologia Północy a chrześcijaństwo. Kraków : Avalon, 2020. 368 s.
43. Modzelewski K. Barbarzyńska Europa. Warszawa : ISKRY, 2004. 517 s.
44. Morawiec J. Knut Wielki, król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995–1035). Kraków : Avalon, 2017. 363 s.
45. Mühle E. Słowianie. Rzeczywistość i fikcja wspólnoty. VI–XV wiek / tłum. J. Janicka. Warszawa : Wyd-wo Naukowe PWN, 2020. 473 s.
46. Strzelczyk J. Iroszkoci w kulturze średniowiecznej Europy. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1987. 515 s.
47. Strzelczyk J. (przy współpracy A. Strzelczyk) Święci władcy Europy. Częstochowa : Wyd-wo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. J. Długosza, 2020. 247 s.

Викладач: Кардаш О. Н., доктор філософії, асистент кафедри всесвітньої історії